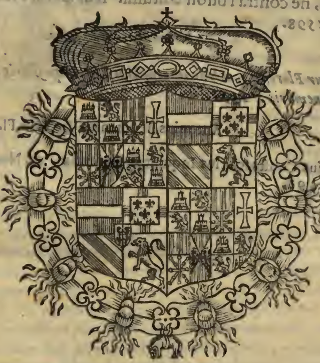
FIRPO
3631
BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

Digitized by Google

ORATIO
FRANCISCI
BOCCHII
DE LAVDIBVS PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS,
Catholici, & Potentiſſimi

FLORENTIAE,

Apud Michaelemangelum Sermartellium. B.F.

CIↃ IↃ XCVIIII.

Io ho riuiſta la retroſcritta Orazione, & in eſſa non ho trouata coſa contra la fede Cattolica della Romana Chieſa, ne contra i buon coſtumi. Il di xiii. di Nouembre. 1598.

Pietro Stufa Canonico.

Imprimatur Florentiæ, accedente conſenſu R.P. Inquiſitoris. Die xx. Nouembris. 1598.

Antonius Beniuenius Vic. Gen. Fl.

Fr. Dioniſius Conſtacciarius Inquiſitor Florentiæ. xx. Nouembris. 1598.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS. GARTIAE DE LOAISA, TOLETI ARCHIEPISCOPO

S AL.

QVOD nullo vmquam tempore vſuuenit, vt orbis terrarum curam vir vnus ſuſtineret; re ipſa, vt vidimus, hac noſtra ætate factum eſt. Ita enim imperium Philippi, Hiſpaniarum Regis, tam latè patet, tam ſe infinitis pœnè finibus extendit; vt ſi rectè ratiocinamur, orbem terrarum comprehendat. Priſcis quondam temporibus Reges ſatis latè, ſatisq́; amplè regnare viſi ſunt, dum nonnullis nationibus ad ſuum arbitrium imperarent. Nunc verò Dei Opt. Max. numine tanta poteſtas ad vnum delata eſt, vt complexa cũctas terras, omnium ſalutem, & commodum reſpiciat. Hoc nomine minimè mirum eſt, omnium animos dolore conflictari; qui præſidio ſanctiſsimi Regis ſpoliati, quocumque oculos conuertunt, cauſam lacrimarum, & luctus intuentur. Vbique enim terror armorum quieti Chriſtianæ Reipub. minatur, bonorumq́; conſenſus, qui malis orientibus reſiſtat, tacitis vocibus requirit. Admirabili vigilantia per annos III. & XXXX. innumerabilium ferè populorum, & nationum vitam, opes, liberos, quæ omnia in ſuam fidem ſanctiſsimè receperat, ita tutatus eſt; vt vnuſquiſque, cùm in ſe permagna bona fuerit expertus, non ſine cauſa pertimeſcat, & ſalutis ſpem veris lacrimis deploret. Tuus verò amor, aut pietas potius in Regem ceterorum omnium potentiſsimum cùm tui animi propenſione, & onere ſanctiſsimi muneris illuſtris ſemper fuit; tum hoc tempore tuæ probitatis tam magna ſigna dedit,

Vt nemini concedens, ad quem luctus deſiderio ampliſsimi viri iam peruenerit, lacrimarum plurimum profuderit. Quoties enim ſapientiſsimi Regis grauiſsimorum negotiorum pondus memoria repetis (contigit enim tibi, vt ea videres, quæ longo ſpatio diſiuncti ceteri mirantur) toties pietatem, iuſtitiam, & ſapientiam, quibus profectò cunctis præſtitit Regibus, recordaris; & quò tibi admirabilis virtus magis nota eſt, eò te nunc magis mors iure quidem optimo ſollicitat. Tu vnus à Rege ſanctiſsimo delectus, qui eius filium ad ſapientiam erudires, non ſolum ſapientiſsimi patris, ſed omnium iudicio, quod mandatum fuit, mirabiliter impleuiſti; eoſq; mores, qui in Philippo patre probabantur, ita Philippum filium docuiſti; vt & omine gemini nominis, geminæq; virtutis, eadem bona omnium conſenſus ſe viſurum in filio poſthac ſibi promittat, quæ antea in patre tam ſalutariter expertus eſt. iis verò exequiis (neque enim apud nos quiſquam, dum memoria repeto, ampliori funeris pompa affectus eſt) quibus tam ſummum Regem Ferdinandus Magnus Etruriæ Dux celebrandum curauit, appellare te, vir ampliſsime, decreui, atque has meas lucubrationes tuo nomini dicare; vt eiſdem, ſi minus contigerit, vt dolor, qui te conficit, minuatur; id ſaltem aſſequar, vt teſtatum apud te relinquam, non deeſſe in hominibus Italis propenſionem, qua virtutis magnitudinem in ſummo Rege mirentur, & colant. Vale; Florentiæ. III. Cal. Ianuarij cIɔ Iɔ XCVIII.

Amplitudini tuæ deditiſſ.

Franciſcus Bocchius.

ORATIO FRANCISCI BOCCHII

De Laudibus

PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS, CATHOLICI, ET POTENTISSIMI.

CONQVIESCERE orbis terrarum, & tandem aliquando per homines ſummos recreari poſſe videbatur; cùm auxiliis ſalutaribus deſperatis, optimis conſiliis extinctis; vt ſpes ſalutis eſſet nobis penitus præciſa, vnius caſus acerbitate, cetera, quæ iam tulimus mala, mors importuna ſapientiſſimi viri ſuperauit. Rege enim Philippo tam alieno tempore extincto, cuius imperium vniuerſum pœnè terrarum orbem comprehendit, & ſalus publica afflicta eſt, atque omnes vires, quæ in propulſandis incommodis, & detrimentis verſabantur, repente conciderunt. Quò nunc ſtudia noſtra ſe conuertent, quò ſe conſilia, quò cogitationes, quibus ad hoc tempus, regnante prudentiſſimo viro, noſtras opes tam egregiè tutati ſumus? Tot ille populorum præſidium, tot regnorum columen & ruentes ſuſtinuerat, & fouerat afflictos, &, ne teterrimi hoſtes regionibus noſtris impunè inſultarent, multos annos mira quadam vigilantià prouiderat. Viri grauiſſimi nunc cogitationi tanti oneris ſuccumbunt; cunctæ Reipub. principes tam magno vulnere afflictantur; &; qui tantarũ rerum pondus ſubire poſſit, & conſilio & mente circumſpiciunt. Vnius Dei hoc opus eſt, qui tot malis imminentibus ſuccurrat, & perniciem à nobis neceſſario tempore depellat; ne regnum ampliſſimum multas in partes diuulſum, quod vnius vita inter ſe tam ſalutariter aſtringebat, nunc eiuſdem mors ad omnium periculum relaxet. Tu igitur mitiſſime Deus, qui cunctorum mortalium mentes intueris, orbi terrarum morte ſapientiſſimi Regis iam labanti tuo numine ſubueni; cauſiſq; malorum depulſis, vt firmo loco regnum ceterorum omnium opulentiſſimum conſiſtat, pro tua ſapientia perfice; atque vt

ipſe

ipſe mœrore confectus, & lacrimis debilitatus, viris honeſtiſſimis attentè audientibus aliqua ex parte ſatisfaciā,tuum præſidium imperti. Facit,vt video, rerum maximarum facultas audientiam; quæ & multitudine populorum, & opum abundantiā,& regnorum in vno imperio amplitudine ceteras omnes ſuperarunt. Sed tamen,ne vim doloris detrimentis commemorandis orbis terrarum augeamus, vt noſtri muneris eſt, lacrimarum, & luctus cauſis omiſſis, rem propoſitam nobis perſequamur. Natus eſt igitur Philippus ex Carolo Quincto, atq; ex Eliſabetha, Regis Luſitaniæ filia; quorum vterque & generis nobilitate, & familiæ amplitudine, & regnis opulentiſſimis,quibus præfuerunt, orbis terrarum approbatione ſemper floruit. Carolus autem cùm ſui temporis Regibus prꝗſtitiſſet,veterum imperatorum gloriam bellicis laudibus æquauit. Complexus eſt igitur Philippus imperium à patre relictum, ſumma omnium expectatione,ſæuientibus vndique bellis; tantoq; animi robore per annos tres,& xxxx.ſe ſe geſſit,vt mutata tantummodo perſona eaſdem regias adminiſtrationes, & ſuis rebus ſalutares innumerabiles ferè nationes fuerint expertæ,quas antea in parente tantopere probauerant. Summis in rebus initio ætatis ingenuus animus clariſſimis moribus ſe aluit,& diuinæ legis lumine,comitante probitate,ad eas virtutes ſe exercuit,quas prꝗcipuè paulo poſt regnum ampliſſimum videbatur poſtulare. Adoleſcentia modeſta, fortis iuuentus,totumq; tempus traductum ſapienter miros quoſdam amores in hominum animis exuſcitat; ſed diuinis præceptis inhærere, & pietatis cauſam toto pectore ſuſcipere, humanæ profectò fragilitatis conditionem vincit; alteq; aſcendens,terrenis opibus proiectis, cœlum ipſum pœnè contingere videtur. Neque verò mirum eſt, tot hominum voluntatibus, tot populis, tot nationibus,tot terris tam inter ſe diſiunctis vnum ſalutariter imperaſſe, qui ſingulis horis Noſtri Saluatoris monita ad ſuum conſilium admiſit. Vir mirus excelſo animo ita onus omnium maximum mādari ſibi paſſus eſt,ita negotium, quo ſalus orbis terræ continetur, hilarè comprehendit, vt ſanctitatis, ſapientiæ, atque omnium officiorum obſtringi ſe religione iudicaret. Perarduo in negotio verſatur,qui familiæ, qui magiſtratui,qui vni ciuitati tantum conſulit; qui multos mortales,qui exercitum,qui Rempub.gubernat, maiori quodam onere omnino premitur; verumtamen qui innumerabiles pœnè vrbes ſuis conſiliis regit, qui rationem barbaris, qui humanitatem feris nationibus ſuppeditat, qui totum pœnè terrarum orbem cōprehendens,vt ſcimus Regi Philippo contigiſſe,ſalutem vniuerſis impertitur; ſuſtinet is pondus profectò tantummodo vnus, quod planè complures vix vllo pacto videntur poſſe ſuſtinere.

Vix dum annos quattuordecim impleuerat, cùm pater ſua ſponte, & ſumma indole, & regia admonitus rerum maximarum adminiſtrationem ei tradidit; & vt ſe Regem eſſe meminiſſet, magnarumq; ciuitatum Rempub. ſuo iudicio obiret, grauiter eſt,& piè adhortatus. Eo ingenio, quo ad ſumma negotia factus erat mirabiliter, onus omnium maximum ſuſcepit; atque ita Hiſpanicæ ditionis curam initio explicauit,vt nihil in eo cogitatum leuiter homines grauiſſimi,nihil actum pueriliter agnoſcerent. Quamobrem Caroli Quinti pietatem erga filium, & filij obſeruantiam in patrem quibus verbis proſequar, qua ratione incredibilē animi magnitudinem enarrem? Mirabiliter ſe non præſidio ætatis tantum, ſed diuinis præceptis Rex Philippus roborarat; quid ingenio,quid conſilio poſſet, egregiè oſtenderat; cùm pater deinde & vſu rerum edoctus,& regnorum multorum amplitudine ſatiatus, & virtute filij permotus imperium omnium maximum, atque opulentiſſimum eidem filio prȩter omnium expectationem tradere decreuit. Hic, viris clariſſimis videntibus pater de ſumma modeſtia filij; filius de incredibili probitate patris laborabat; fidem nemini rei magnitudo faciebat; cùm ſatis in tempore, quod fuerat prȩdictum, nulla mora interpoſita,reprȩſentatum eſt. Crebris enim lacrimis, & vocibus nimia pietate interruptis, ſententia excepta eſt; qua Carolus ipſe ſe ipſo maior, atque auguſtior. ſuorum regnorum, quæ permulta erant, Philippum filium Regem declarauit. Hac munificentia, qua obſtupefactis animis omnium Regum, totius orbis oculos in ſe conuertit, quid aliud actum eſt,niſi vt totius Hiſpaniæ, Italiæ, & ceterarum regionum conſenſus intelligeret,cuſtodem orbi terrarum eſſe delectum,qui in fidem cunctas pœnè terras ſanctè, & regiè reciperet, & fideliter ſalutem tueretur? In ætate tam lubrica, variiſq; cupiditatibus infeſta pertimeſcendum erat, ne par eſſet tam ſummis rebus, ne imperij magnitudini ſuccumberet; hominumq; ſuſpenſis animis, ne planè reſponderet, non ſine cauſa timebatur. Numquam poſt hominum memoriā res tam grandis,tam egregia,tam illuſtris acta eſt: animus enim filij ob pietatem patris pudore perfuſus, patriſq; veneranda probitas ſuſpenſos omnium animos tenebat. Sed pater orbi terrarum fidem ſuam pro filio obſtrinxit, &, vt benè ſperarent omnes,grauiter admonuit; cùm occupationibus grauibus tractandis, mandatiſq; patris exhauriendis, fortiter ſe,& regiè corroborans cunctis planiſſimè oſtendit, paucitatem annorum minimè officere, quò minus ſummis in rebus grauiter ſe gereret, & ſumma negotia egregiè explicaret. Tanta vis in adoleſcente optimis artibus inſtituto, tanta grauitas in moribus, tanta virtus in conficiendis negotiis apparuit, vt cun-

cti & patris ſapientiſſimi prudentiam agnoſcerent, atq; in eius imperio pacato animo, & libenter conquieſcerent. Mentis munditia, dum ius diceret, perſpecta eſt; in ferendis laboribus conſtantia; atque aſperioribus in rebus mira animi æquitas; vt ſibi, ſi vita ſuppeditaſſet, permagna ſe viſuros bona probi homines promitterent, qui tantum iam commodorum, vix firmata ætate, experirentur. Permagni intereſt, quibus moribus, quibus legibus, quibus præcipuè rationibus vtare in populis regendis, in vrbibus adminiſtrandis; ſed tamen prò ſupreme Deus, quantum poteſt vnius viri optimi conſilium, & prouidentia magnis in negotiis? ad omnes fortunæ minas, & tempeſtates, quaſi murus quidam ferreus, vt in Philippo ſępè accidit, regis ſapientiſſimi auctoritas opponitur. Premant licet vndique inſidiæ, vrgeant procellę; perniciem bella, & vaſtitatem moliantur; vis tamen hæc regia dum viget, dum conſilio ſepta, & prudentia verſat ſeſe in omnes partes, numquam deerit illa ſalus, quam ſibi, dum viuunt, omnes homines exoptant. Satis commodè, vt ſcitis, honeſtiſſimi viri, Chriſtiana cum Rep. actum eſt vſque adhuc, vt ſumma tot regnorum ad vnius imperium reſpiceret potius, quàm multas in partes diuulſa, iniuriiſq; Turcarum opportuna ſuis ipſa diſſidiis, & hoſtium immanitate deleretur. Quàm ſollicitè, quàm ſapienter ratiocinantur probi homines, noſtrarum rerum ſtatum ſummum in periculum venturum, niſi opulentiſſima quædam poteſtas, eademq; lege cum diuina conſentiens Rempub. capeſſat, quæ ex Oriente belluam furentem reprimat, & vim, cùm eſt opus, vi fortiter propulſet? A Deo votis omnibus, & ſummis precibus expetite, vt maximum hoc imperium communis ſalutis cauſa conſeruetur; vt ſit incolume, ſit diuturnum, ſit florens; ne parùm ſibi conſentiens inſidiis hoſtium, qui perpetuò ad noſtram perniciem vigilãt, fœdo exitu ſuccumbat; cùm magno furori innumerabiles copias trahenti, non, niſi firmiſſimũ quoddam robur opponẽdum eſſe videatur. Declarat id noſtra hæc Italia, quæ ſibi ipſi quondam conſentiens exiguis viribus, ſi tot populorum, tot nationum, tot vrbium exterarum copias ſpectamus, terrarum orbem ſibi parere coegit; atq; ampliſſimũ omnium imperium adepta, floruit tam diu virtutis ſuæ robore, quàm diu à diſſenſionibus, & procellis contentionum ciuilium abhorruit. Simul atq; hanc ipſam vim concordię neglexit, qua ſibi poteſtatis tantum iam pepererat, ab ſe ipſa diuulſa, cunctorum in ſe odia conuertit; ſuumq; corpus eis potiſſimùm gentibus feriendum præbuit, quas vel ſuo tantũ nomine terrere conſueuerat. Vir igitur ſapientiſſimus quantopere vniuerſæ Reipub. intereſſet, ſæpè proſpiciens, ne dilaberetur regnum, ne imperium à ſe ipſo diſſentiret, quo ſtudio, qua diligentia,

 quo

quo animi ardore in hanc rem vnam omnium grauiſſimam incubuit? qua cura, qua vigilantia prouidit, ne qua ſuſpicio diſcordiæ eorum populorum animos attingeret, quos regendos ſua cuſtodia ſuſceperat? Verumtamen tam multæ nationes, tam inter ſe diſiunctæ (quoniam perarduum erat vna,atq; eadem ratione in officio retinere)ne à ſe ipſis diſſentirent,cunctas,quibus conſultum volebat, diuino cultu, & vera pietate colligauit. Id opus tanto ſtudio,tanta animi contentione perſecutus eſt,vt non quies ab induſtria, non ſomnus ab vigiliis, non defatigatio ab labore hunc Regem prudentiſſimum vmquam remorata ſit, quò minus hoc cœleſti præſidio imperium orbis terræ roboraret. Quid ego nunc verbis huius Regis optimi, ac ſapientiſſimi vitam vobis explicem, qui ſemper à primis temporibus ætatis ita vixit, vt omnium populorum,qui ſibi commiſſi fuerant,vtilitates intuens,parùm quid ſibi eſſet opus,ſed quid cęterorum rationes flagitarent,potiſſimũ attendit? Multum illi,qui legis vim ſequuntur,ſed omnia tamen poſſunt,qui pietatem ſpectant,& Dei voluntatem egregiè exquirunt;quo in negotio intentus dies,noctesq; cogitare,ſumma cura vigilare numquam deſtitit,vt ſe ſe, quæ ſuis in prouinciis gererentur, ad vnius Dei opt. Max. ſapientiam conformarent. Et profectu cedunt omnia feliciter,omnia proſperè eueniunt,quæ nullam in partem à diuinis conſiliis diſſentiunt. Intentis oculis, tamquam induſtrium paſtorem, in ſua regia vigilia dormitare numquam decet, qui ſe multos populos, multas nationes pręſtare incolumes iure iurando obligauit. Erat igitur huic animo fixum, & propoſitum, quid vellent, quid optarent innumerabiles pænè mortales; non exciderat, quid ſui eſſet muneris; quid præſtare, quid efficere regia vigilia deberet;&,ne omnium fidem in ſe ſpectantium falleret,ne hominum de ſe opinionem deſtitueret,vi quadam admirabili commoueri conſueuerat; vt ſe non ſui commodi augendi,ſed ſuorum populorum ſalutis tuendæ cauſa natum eſſe,& regnare perpetuò cogitaret. Ad quid regias procurationes laboramus, ſi nobis tantum viuimus, ſi noſtri commodi cauſa omnia facimus, ſi cunctorum negligimus vtilitates, & pro nihilo putamus? Hinc illæ hominum querelę ius ſuum quotidie poſcentium; hinc peruerſę indignitates quandoq; ab inuitis graues voces elicietium;quę quamquam grauitatem onerum ratione nulla augent, perpetuam tamen iniquitatis famam magnis regibus inurunt. Sed iam in hominibus impiis inſedit hoc vitium,inueterauit tanta immanitas in eis, qui nullum cum Deo,nullum vera cum pietate commercium habent; qui humanitatis hoſtes, & virtutis inimici à cunctis ſe bonis ſuæ vtilitatis cauſa auertunt. Summum imperium diuinis cum legibus coniunctum & ſcele-

ra à ſuis finibus propulſat, & ſanctitatem fortiter cōplectitur. Sitienter Hiſpani Reges hanc virtutem ſunt ſecuti; & quò ſuos populos facerent ſibi magis audientes, ſe ipſos nequaquam ad ſpeciem, ſed intimis animi ſenſibus, Saluatoris Noſtri voluntati ſanctiſſimè dicarunt. Huic autem viro admirabili, quoties ſe Regem eſſe meminiſſet, è veſtigio veniebat in mētem diuini decoris, probitatis, puerorum, infantium, virginum; proponebatur animo innumerabilium mortalium cupiditas à ſe ſalutem expectantium; obliuiſci non poterat dignitatis, imperij infinitam pænè à ſe ſollicitudinem flagitantis; ſacrorum autem, & Summi Pontificis maieſtas, & tota pietatis ratio vrgebat eò pacto, ac perpetuò ſollicitabat, vt reſpirare numquā fineret; & cùm Rem pub. maximorum regnorum quotidie obiret, magno animo, ſingulari ſapientia, admirabili grauitate, omnium approbatione parùm ſibi tamen ſatisfacere, humiliter, demiſsè ſe ſe gerere, operam ſuam verbis imminuere, & quicquid fœliciter, proſperè actum eſſet, ad Dei Opt. Max. ſapientiam referre conſueuerat. Indicant bella, quæ cum communibus hoſtibus geſſit omni tempore; indicant propagati imperij fines; in quibus, abdicatis ſceleribus, probitas, religio glorioſè fruticatur. Nullo tempore hic vir ſummus deſtitit & verſare ingenium ad vim virtutis, infinitiſq; occupationibus diſtrictus cuncta prouidere ſapienter; atrocibuſq; bellorum fluctibus agitatus neque ſuæ dignitati, neque innumerabilium pænè gentium vtilitatibus vnquam defuit. Perſuaſum omnibus eſt, eum ipſum, cui ſummum contigit imperium, ſublimi quodam ingenio excellere; neq; eſſe mirum, vt ei mortales omnes plurimum tribuant, ad quem diuina quadam vi tanta poteſtas eſt delata; cùm euenire numquam poſſit, vt id fiat temerè, & caſu in re tam magna, quę nulli vnquam à Deo, niſi ſumma virtute prędítus eſt, communicatur. Venit ad laborem, non ad voluptatem vir ſummus, ad periculum, non ad quietem, ad ſollicitudines continentes, non ad animi remiſſionem, qui hoc regium munus, ceterorum omnium laborioſiſſimum aggreditur. Perexigüa poteſtas indicio ſæpè eſt, quàm graue ſit, quàm arduum multis mortalibus imperare; nullæ excubiæ, nullæ vigiliæ tam magnæ ſunt, quibus tueri omnia poſſis; nulla prudentia tam diligens, qua futura optimè perſpicias; oculus nullus, mēs nulla tam egregia, quibus, quæ impendent, defendas, & propulſes. Delectat regalis apparatus, ſed cura ingens, & perpetua non ſinit conquieſcere; exhilarat pretioſa ſupellex; at voluptas omnis multorum multa poſcentium libidine corrumpitur; nihil ſummæ poteſtati deeſſe videtur, ſi id vnū adeſſet tamen, animi tranquillitas; quæ dum abeſt, facile perficitur, vt omnia deeſſe videantur. Nihil eſt enim cunctis in

artibus

artibus difficilius, nihil vniuerſis in rebus laborioſius, quàm tenere clauum Reipub. cum dignitate, magnaq; cum laude imperium multos in populos habere. Quibus rebus deuictis, quàm ſapienter hic vir ſanctiſſimus, quàm mirabiliter omnium voluntati ſatisfecit? quàm magno animo, quàm elato cunctis difficultatibus occurrit? Vniuerſum pæne terrarum orbem ſingulari ſapientia cõprehendere, infinitas non dicam vrbes, ſed nationes conſilio gubernare, tot hominum animos tam varios, tam inter ſe diſſentientes, vt idem velint, vt idem ſentiant, atq; vnius hominis voluntatem intueantur, diuina lege copulare, vt ab Rege Philippo factum eſt, adeò magnum eſt, vt nũquam ante hoc tempus, neque literis vllis, neque vllo ſermone ſit auditum. Quid ego vobis hoc nomine Neapolitani regni pondus explicem dicendo? quid Siciliȩ grauiſſimam curam? quid Mediolani imperij moleſtiam? quid Belgarum exitus varios, qui tot iam annos ſapientiſſimi Regis imperium detrectant? quid Luſitanos, quid ceteros Hiſpanos, qui per amplas occupationes obeuntem ſingulis diebus grauiter exercent? Orbem pænè terrarum vnius dicto obtemperantem explicare, ita arduum eſt, ita inuſitatum, vt omnium cogitationes planè vincat. Et certè iis finibus Romani veteres ingens imperium, & amplum terminarunt; quos profecto, ſi eos, quibus nunc vtimur, ſpectarent, ſuæ iam paruitatis pœniteret. Præ magnitudine rerum, atque opum, quibus Roma omnium victrix quondam ſe ſe extulit, vix paulo ante veterum monimẽtis fides habebatur; nunc verò extremis orbis terminis victricibus Hiſpanorum armis ſuperatis, omnes planè regiones auro abundãtes Solis radiis ſubiectas noſtro iam imperio ſubiecimus; & vt diuina Saluatoris Noſtri monita capeſsãt, labore, & induſtria preſtitimus. Contra ſalutem pænè admirabili quadam virtute nitebantur, terroribus vndique mortis, & minis comitati, qui terras ne auditu quidem vmquam cognitas primò quæritabant; ſed tamen immenſo diſtantes inter ſe ſpatio regiones magnus Oceanus proſcindẽs vim ſuam ad extremum eorum dimiſit voluntati, qui cœleſti quadam ratione potius totum orbem peragrando, quàm humano cõſilio, luſtratis regionibus ſubternauigati orbis, æmulari Solis curſum in terris videbantur. Enumerent alij licet villas, vrbes, oppida, quo in rerum magnificentia imperij magnitudinem oſtendant; proponant portus, inſulas, prouincias, & digitis ſignificent, vt res illuſtris pænè in conſpectum proferatur; efferant opum, ac diuitiarum copiam, vt nihil lautius, nihil ſplendidius poſſit cogitari; glorientur in magno regno, exultent in imperio; dum hæc cura ingens proferatur, regia, & glorioſa, quæ non multas villas, vrbes, oppida, non multos portus, inſulas, prouincias, non

vim diuitiarum,atq; opum,non regni vnius,non vnius imperij ditionem,ſed terrarum orbis pondus, & adminiſtrationem rerum cunctarum in terris incredibilem complectitur. Exultet igitur, vt libet, priſca ætas,& ſuis magnis in viris ſibi placeat; extollat Iaſonem,Vlyſſem admiretur,Herculem tamquam virum diuina præditum virtute veneretur; quæ ſi Veſpuccium,Columbũ,Megalanem intueatur, ſui ipſius erubeſcet in ſuorum laudibus omnino, & ſuam planè gloriam pro nihilo putabit. Maximorum virorum fortitudine, qui præditi virtute incredibili fuerunt,comprehendit Regis Philippi imperium totum ferè terrarũ orbem; per omnes oras,quæ nobis antea rumore nullo,nullis nuntiis notæ erant,auctoritate ſui nominis peruaſit; quò Sol adire tantum putabatur,victricia arma peragrarunt;nullus labor,nulla difficultas,nullum iter inſolitum,non ipſa penè deſperatio remorata eſt, quò minus omnes terrarum fines Regis Philippi auſpiciis Hiſpanicæ claſſes penetrarent. Auſpicia verò huius glorioſiſſimi viri ita certa,ita ſancta, ita diuina cunctis in locis extiterunt, vt deeſſe exitus felix nequaquam poſſe videretur; ita bella iuſtis de cauſis ſuſcepta,vt iam initio eſſet penè victoria in manibus; ita vnuſquiſq; nauandæ rei cupidus,vt ſuæ ſalutis oblitus huius vnius ſpectaret voluntatem;ita rerum cunctarum adminiſtratio probata, vt fortunata ſibi gens, & beata videretur,quę ſe tam ſancti Regis,tam ſapientis imperio traderet regendam. Neque id huic cõtigit ſine cauſa, qui eo pacto vitã inſtituerat,vt diuinæ legi dies,noctéſq; inhęrens omnium mortalium vtilitatem cõprehenderet. Regum aliorum proprium eſſe ſolet, parere in bello vtilitati,in pace ſuis commodis; hic verò pietatis in Deum rationem omni tempore maximam habuit; alij ſuum commodum,hic aliorum con cupiuit; alij ſibi plurimum,nihil ceteris tribuere; hic verò ſibi parùm, cuncta aliis prolixè deferre conſueuit; atq; hoc nomine ſuum conſiliũ ad tempus numquam, verùm ad omnium ſalutem mira quadam propenſione animi accommodauit. Hominibus barbaris igitur nimia regnandi cupiditas tribuatur, qui & impetu mouentur, & ſui emolumenti cauſa ducũtur, multumq; ſe adeptos eſſe arbitrantur,ſi per vim nulla virtutis ratione habita in multos populos tenere imperium contigerit. Noſtris verò,qui & diuinis monitis ſe regunt, & populorum vtilitates animi ſui ſalute metiũtur, tam magnum exitium Deus Opt. Max.prohibeat;cùm cœleſti numine adiuti id curent,vt onus Reipub. egregiè ſuſtineant, & cunctis rebus ſuarum vrbium florentibus veræ omnino gloriæ,& diuinæ voluntati ſatisfaciant. Minimè ille ſibi,ſed aliis vigilauit, ſuaſq; negligens aliorum quæſiuit vtilitates; neque vt opes colligeret, ſed vt vitam beatam ſuis populis præſtaret, perpetuò

cogi-

cogitauit. Minimè igitur hoc tempore mirum eſt, eum lacrimis omnium,& mœrore deſiderari,qui cogitationes ſuas, vitam,ſtudium, induſtriam in omnium ſalute collocauit. Etenim qui immanitati hoſtiũ reſiſteret,qui furori obuiam iret, qui noſtris malis exultantem barbariem reprimeret, qui propoſitis periculis Rempub. forti animo defenderet,nemo erat ferè, niſi hic vnus præcipuè extitiſſet,qui labantes bonorũ animos ſuſtineret,qui ad ſpem de victoria deſperantes reuocaret. Quàm ſe inſolenter, quàm ſuperbè, quàm atrociter iactare hoſtes ſæuiſſimi cõſueuerant,quàm ſe licenter in noſtras oras immittere, quàm ſibi omnia, quæ noſtra ſunt,ad libidinem, ad direptionem deſtinare? Ad nomen immanium latronum maritimæ regiones tremere, & aduentũ horrere conſueuerant; vt non tantum calamitas ipſa,ſed timor; & ſuſpicio calamitatis, furente barbarie,obeſſet. Clauſa erant omnia maria, ſqualebant omnes portus, iacebant mercatorum conſilia, qui multis rebus contrahendis ſuarum vrbium difficultates ſubleuabant. Inſtabat hoſtilis furor, vrgebat, ſingulis diebus noſtris malis, & pernicie conualeſcebat; vt niſi hæc regia prouidentia, & ſingularis extitiſſet,ne reſpirare quidem poſſe quiſquam ex noſtris auſus eſſet. Catenæ,& verbera,& carcer, & cruciatus quotidie animis obuerſabantur; quibus eos,qui maritima loca incolebant, perſæpè afficere, & multos, quos abripuerant in ſeruitutem,vexare conſueuerant. Exortus eſt vir hic ſalutaris, ad quem, tamquam in arcem,qua tuti eſſe poſſent, boni omnes confugerent, ſuamq; vitam, atq; opes ab immanitate hoſtium defenderent. Iuſtitia ſe profecto vel longinquis in locis ad famam Regis ſapientiſſimi exhilarauit; facta eſt pulchrior modeſtia; viguit mirabiliter ſanctitas,quæ de vitiis,& ſceleribus exultans,plaudente probitate, triumphauit. Sed eædem nunc tam repentina morte ſe excruciant;&,vt dolor, qui vix eſt conſolabilis, leniatur, magno ſtudio requirunt. Quid ego faciles aditus vobis dicam, quid humanitatem? quid patientiã,quid liberalitatem? Nequaquam patitur ſummarũ rerum,& virtutum copia,quæ perlonga eſt,vt breuis eſſe vllo modo poſſim; cùm vir hic ſummus nullo labore deterritus, nulla aſperitate retardatus tam diu ſe in curſu laudis,& gloriæ exercuit,quàm diu illi vitæ curſus eſt tributus. Fuit ratio adminiſtrandi imperij tam grauis, tam perẽnis induſtria, occupatio tam laborioſa, vt credibile videatur, permagna quædam,atq; ingentem gloriam ſpectaſſe eum,qui ne punctum quidem temporis à ſollicitudine liberum, atque à curis vacuum habuerit. Sed multò aliter ab eo factum eſt; qui cùm trophæa vnius Saluatoris numini dicaret,& triumphos, honoris monimenta, & laudis inſignia in eorum animis,qui eſſent memores,& grati,condidit,&

cello-

collocauit; vt,quantum laudis diuturnitas temporis in poſterum imminuet, tantum tot ornamentis decoris repudiatis paulo poſt afferat gloriæ; cùm ea magnitudine animi præditus fuerit, vt ea vicerit,à quibus ceterorum animi vincuntur. Non dicam de Hiſpanis, quos ipſe tot annos tam magna æquitate ſemper rexit; non commemorabo Italos,qui huic vni Regi concordiam,ſalutem referunt acceptam; ſilebitur de Belgis,qui ne à Deo deficerent,nõ paſſus eſt vmquam Rex pius, & fœlix,vt ab auctoritate Pontificis Maximi rebellarent; orbis autem alterius nationes ad veſtram memoriam reuocate, & quæ vis dicendi, quæ ingenij magnitudo, quæ verborum copia tam graui in negotio, tam ampla in facultate præcipuè quæratur,veſtris iudicij ponderibus expendite. Non ille proferendi imperij, ſed dandæ ſalutis cupidus victricibus armis, Solis radiis ducibus, vltimos terrarum fines peragrauit,vt Sol ipſe iuſtitiæ, Dei filius, cunctis cognitus mortalibus ad veram ſalutem omnium animos accenderet. Quo in negotio non maria,non flumina,non montes,non terrarum fines vltimi ſemper cedentes retrò huius viri ſummi animum à ſuo ſapientiſſimo conſilio remouerunt; vt ſubſediſſe montes,exaruiſſe flumina, maria, tamquam freno,depoſita immanitate,noſtris claſſibus repreſſa,ipſiq; alterius orbis fines, vt Regis Philippi auſpiciis obſecundarent, ſingulari quadam cum lętitia noſtris cum finibus coniuncti eſſe viderentur. O te felicem, Carole Quincte, qui cùm plurimùm moriens prouidiſti, tum illud præcipuè,cùm filio tuo orbem terrarum regẽdum relinqueres,tuo iudicio aſſecutus es,ne tua in te prudentia deſideraretur,quæ nunc debet à nobis tamen iuſtis de cauſis deſiderari. Gratulemur igitur nobis, qui tam prudentibus Regibus, tam ſapientibus tot annos vſi ſumus; ſummi Dei iure optimo in nos benignitatem agnoſcamus, qui tantum boni hoc præſertim tẽpore noſtra cauſa effudit, quãtum numquam vllis votis ſumus auſi optare; cùm per totum orbem terrarum noſtræ pietatis vires egiſſe radices, & cunctis in locis ſumma cum dignitate florere videamus. Vehementer optaſſe dicitur Magnus Alexander, cùm fines Indiæ tantum attigiſſet, vt nemini poſtea contingeret eos terminos ſuperare, quò ipſe bellando perueniſſet; ſed fruſtra exoptauit nimia gloriæ cupiditate; cùm hominum conſilia diuina ope ſublenata cunctas res humanas ſuum ſibi ad arbitrium ſubiiciant. Etenim eò cœleſtibus auſpiciis, ac ſalutaribus Rex prudentiſſimus proceſſit, vt regni ſui terminos non terræ regionibus, ſed cœli ſpatiis præfinierit; non humanis viribus, ſed diuino penè conſilio, cùm ſit vlterius præciſus aditus,terminarit. Sed tamen quàm multi fuerint,cunctis exploratum eſt,qui in imperio tam amplo, in regno tam immenſo

regiam

regiam gubernationem, dum viueret, ad ſuum votum exoptarint, qui res ad ſuum emolumentum concupierint, qui ante rerum exitum momorderint, qui deſiderarint diligentiā, qui ſeueritatem improbarint, qui reprehenderint iudicium, qui voluntatem accuſarint? cùm aliis ablatum aliquid, aliis additum, aliis pœna, aliis premium perſolutum varias voces à diuerſis propter vnum ſæpenumero eliciat; vt hic idem nunc vnus ſummi iudicij, admirabilis ſapientię neceſſariò iudicandus ſit, quem vna vox omniū, atq; orbis terræ cōſenſus tam magnis laudibus poſt mortem efferendum eſſe iudicat. Huic enim vni vnuſquiſq; rei familiaris facultatem, fortunas, opes; huic vni parentes, liberos, affines; huic vni patriam, ſeruatas leges, vitam, mores; huic vni aras, focos, muros vrbis, ac tecta; huic vni pietatem, ſacra omnia, templa refert mira quadam propenſione animi accepta; atq; in Regem tam beneficum, tam ſalutarem, tam valde de cunctis mortalibus benè meritum mirificam quandam in perpetuum memoriam, & gratam pollicetur. Hic vir vſquequaq; prudentiſſimus tamquam altaribus ſemper admotus, quod ſuſceperat, conſtanter, & regiè impleuit; Deiq; numen verſari ſibi ante oculos arbitratus eſt, quoties Rempub. terrarum omnium obire, & tractare conſueuit. Homines præterea, qui nauare ſuam operam religioni, & publicis vtilitatibus inſeruire ſoliti ſunt, quo ſtudio fouit, qua voluntate complexus eſt? Reliqui ſibi nihil fecit in amore ad eos augendos, vt laudibus efferret, vt honoris inſignibus honeſtaret, totumq; ſe honorificentiſſimè profunderet. Quamobrem qua voluntate meminerat Carolum Quinctum in Coſmum, Magnum Etruriæ Ducem fuiſſe, eādem ipſe in eum omni tempore præſtitit. Nota erant officia, quibus Coſmus contra communes hoſtes Chriſtianam Rempub. iuuiſſet; merita illuſtria non exciderāt, quibus, quoties fuit opus, Regis voluntati præſto fuiſſet; vt cùm à viris principibus, qui iungere ſocia arma conſueuerant, mirabiliter diligeretur, à Coſmo tamen præcipuo quodam modo cultus fuerit. In cauſa pietatis, & religionis, quoties quis appellaret, atq; eius literas afferret, ad nomen Pontificis Maximi, verbis honorificentiſſimis capitis honorem ſemper exhibere conſueuit. Quod autem viris noſtratibus pręſentibus, atque videntibus actum eſt, nunc libet enarrare; accidit enim, cùm eſſet in Hiſpania Franciſcus Medices, qui poſtea Magnus Dux creatus eſt, vt rogaret Rex, ecquid eſſet Florentiæ, quod ſcitu dignum eſſet; tum dixit quidam, qui venerat vnà cum cohorte, ſeruari noſtra in hac vrbe ſacrum Chriſti Euangelium, Diui Ioannis Euangeliſtæ manu exaratum, ſummaq; religione cuſtodiri; quod cùm Rex audiſſet, vt ſemel, atq; iterum repeteret, petiuit; deinde & capitis

tis

tis honore, & voce ad pietatem conformata, humiliter rem ſanctiſſimam abſens adorauit? O animum egregium? ò pietatem omnium vocibus prędicandam, & de rerum ſacrarum, & de dignitate Eccleſiæ ſemper cogitantem? Sed quò ſunt ampliora illa bona, quibus Rex ampliſſimus omnes mortales mirabiliter affecit; eò vis lacrimarum maior, & luctus amplior exoritur. Affligtant ſe vrbes, quæ per tot annos in ſumma æquitate quieuerunt; excruciant prudentes viri ſuum animum, qui repente cuſtode admirabili orbati ſalutem ſuam vident in dubium venire; ſqualent nationes, inſulæ, atq; portus optimi Regis deſiderio, qui florere magnis mercatorum negotiis conſueuerant; iam verò flumina, maria, & cœlum ipſum mœrorem ſuum quodammodo teſtari, & nimia rerum impendentium perturbatione videntur inhorreſcere. Longo ille labore, atq; incredibili vigilantia, vt diligeretur ab omnibus, aſſecutus eſt; vt lęderet neminem, vt iuuaret omnes, vt malis orientibus occurreret, vt bellorum incendia reſtingueret, vt, quæ ratione regere non poterat, pio ſemper Marte, & iuſto potiſſimùm ſanaret. Quid enim vobis bellum, quod ad Samarobrinam conſtitit, multis verbis enarrem? quid Melitam immanium hoſtium claſſibus oppugnatam, atq; huius optimi Regis conſilio ſeruatam dicam? quid bellum Naupactęę victoriæ, quid pugnam ipſam ſumma contentione, incredibili animorum ardore pugnatam referam? quid Belgas toties victos, toties cęſos, quid virtutem Hiſpanorum ſummis laudibus celebratam, quid exercitum Italorum eiſdem in locis per tot annos iuſtiſſimam cauſam tuẽtem, & perpetuò victorem proferam? Iam verò quę extremis in orbis partibus, quæ in terris à noſtris finibus infinitis aquarum ſpatiis diſiunctis, quę in populis aduerſa nobis veſtigia vrgentibus geſta ſunt, qua ratione ſit bellatum, quibus viribus tam multa ſint firmata regna, qua ſapientia tanti Regis à barbaris nationibus ſit imperium acceptum, nolite ab hac mea dicendi tenuitate expectare; ſit vobis ſatis, quod à certis hominibus audiſtis, quod clariſſimis iam monimentis teſtatum eſt; cùm ſit iam omnibus exploratum, quod nulla verborum copia, vel ſummo ingenij flumine, ad res tantas poſſet aſpirare. Redite in memoriam, nobiliſſimi viri, qui terror bonorum animos occuparat, dum timor Melitenſis oppugnationis, & belli Cyprij periculum immineret; recordamini, quàm ſuſpenſo animo homines graues ſe affligtarent; quàm eſſet Italia excipiendis ſuſpicioſis vocibus ſollicita; nuntios, & rumores leuiſſimos ad ſuam ſibi perniciẽ Chriſtiana Reſpub. proponere ſolita erat; quam cùm hic Rex optimus intimis animi ſenſibus complexus eſſet, vt ſartam, & tectam tueretur, ne aliqua ex parte Turcarum ſęuitia ad eius ſalutem infringendam

dam aſpiraret,ne immanitas magnis exercitibus opprimeret,quibus ſe ille ſenſibus excitauit, quo arſit dolore, qua pietate, qua cunctis tam vehementer profuit, omnium cogitationes ſe ipſo factus maior tunc vicit? Chriſtiani nominis decus agebatur; cauſa publica veniebat in dubium; pręſens periculum ita commouebat, vt vir mirus animi probitate non poſſet ſibi ſatisfacere, niſi omnium expectationi ſalutaria à ſe expectantium cumulatè ſatisfaceret. Vt ratio diuini cultus vbique ſeruaretur, vt fieret amplior, vt omnium mentibus inhęreret,quàm grauiter,quàm religioſè,quàm ſanctè omni tempore cogitauit? quàm ille vias omnes ſcrutatus eſt, vt hanc rem vnam quàm maxima diligentia conficeret? Quid igitur auguſtiſſimi templi,Diui Laurentij Eſcurialis amplitudinem proferam? quid ædificij præſtantiam, quid rerum precioſarum artificium enarrem? Etenim eo ſplendore ab eo confectum eſt, vt planè cum Philippi omniũ potentiſſimi Regis animo conſentiat; ita induſtriè ornatum, vt id vnum maximè toto terrarum orbe viſendum videatur; ita magnificè elaboratum, vt nullum magis appoſitè rebus ſacris excipiendis fabricatum exiſtimetur; vt, ſi cetera deeſſent, quæ pręſto ſunt copioſè, hac vna re tantùm vnuſquiſque, & animi magnitudinem, & pietatem ſanctiſſimi Regis poſſet ſibi, ſuiſq; oculis ſubiicere. Contendite à Deo cũctis animi viribus,honeſtiſſimi viri, vt Reges vobis eiuſmodi eueniant, atque ij præcipuè rerum potiantur, qui ab humanitate, à conſilio, à caſtitate, à religione Regis Philippi non abhorreant. Vixit ille animo tam forti, tam elato, tam pio, vt non ſine cauſa in eius ſalute omnium ſalus niteretur; quem ſui vt vitæ defenſorem, alieni vt columen fortunarum venerantur; quem longinqui, quem alienigenæ deſiderant; quem omnes pænè gentes, atque nationes lacrimis, & luctu proſequuntur. Durum eſt enim, vitæ præſidium amittere; durius, inconſolabili ſe dolore affligtare; moleſtum, maximis commodis orbari; moleſtius, ſalutis columen requirere; acerbum, virtutibus ſummis ſpoliari; acerbius, ſine vlla ſpe magna cum pernicie carere; miſerum, timore rerum imminentium non conquieſcere; miſerius, atrocitate malorum, quæ iam vrgent, quotidie torqueri; periculoſum, ſine ſalutaribus præſidiis dimicare; periculoſius, cum hoſte omnium teterrimo contendere; terribile, de ſuis fortunis in dubium venire; terribilius, in ſummo ſalutis, & dignitatis diſcrimine verſari; horribile, ſtrepitu armorum excitari; horribilius, hoſtem pænè in poſſeſſionem orbis terrarum inuadentem non poſſe ſuo ſanguine depellere. O fruſtra à nobis ſuſcepta vota, quibus paulo poſt, viris principibus in cau-

ſam incumbentibus, recuperatum iri Bizantiũ iudicauimus? ô ſpem fallacem, quę nos tam diu inani cogitatione nimis credulos lactaſti? huc tandem tua promiſſa reciderunt, vt, quos negligere in bello conſueuimus, eoſdem nũc in pace timeamus? quos ſuis omnino vrbibus exuere, eoſdem, ne nobis noſtras eripiant, cogamur perhorreſcere? Quò timidi homines, ſed tamen probi, & officioſi nunc confugient? cuius poterunt exploratè virtutem intueri? cui fortunas ſuas, & ſe credent? cuius fidem, probitatis cuſtode, atque innocentiæ vindice ſublato, implorabunt? Quoties aras, optimi viri, adiiſtis? quoties Deum ſupplicibus precibus rogaſtis (quoniam in vnius vita Reſpub. totius pænè orbis nitebatur) vt hic vir optimus diu viueret, cunctorumq; mortalium commodis, ſi fieri poſſet, perpetuò adeſſet? Non eſt ceſſandum, mihi credite, in tam magna tot malorum impendentium perturbatione; incitanda eſt induſtria, quæ acerrimis vigiliis huius optimi Regis tam multos annos conquieuit; vis omnis virtutum proferenda, qua Turcarum furor reprimatur, ne tam firmo pręſidio deſtituti cunctis periculis, atque exitiis pateamus. Nonne vobis in mentem venit, quantopere Italiæ tranquillitas præter cetera cordi illi fuerit? & vt à belli ſuſpicione abeſſet, quàm vehementer curauerit? Cui negotio, vt ſcitis, nobiliſſimi viri, Franciſcus Medices, Magnus Dux, ita ſemper præſtò fuit, vt ſummis Pontificibus, aliiſq; viris principibus Italiæ adiuuantibus, conſilio, atque ope rem communem fortiter adiuuerit. Quamobrem factum eſt, vt Rex eius animum, qui eòdem, quò pater Coſmus, ſumma fide, ſpectauit ſemper, eximium habuerit. Ferdinandi verò propenſio cùm Regi ipſi nota, tum cunctis mirabiliter illuſtris, iiſdem officiis, quibus frater, & pater proſecuti ſunt, regiam maieſtatem vehementer coluit. Demus operam nunc quàm poſſumus maximè, vt, veſtigiis ſummi viri perſequendis, ne planè à nobis hoc luctuoſo tempore, & miſero defeciſſe videamur. Ad id veſtra ſtudia, viri optimi, adducite, quibus virtutem tam ſalutaris Regis proſequamini; ad id animorum veſtrorum vires ferte, ſi memores, & grati in laudibus hominis de vobis optimè meriti vultis reperiri; ad id omnes cogitationes denique colligite, ne vllæ gentes veſtrum officium requirant in eo potiſſimum colendo, quem orbis terrarum magnis honoribus ſemper colendum iudicauit. Id ipſum verò, quod dico, mandate memoriæ, prudentiſſimi viri, vt quod nulla vmquam ætate, nullis vmquam ſeculis contingit, in hoc ſummo Rege eueniſſe videatis; ponite ante oculos, vt vnus vno, eodemq; tempore diuerſis, longinquis locis & pacis leges, & belli rationem cura admirabili tradere debeat; Crebrò enim

in regno omnium ampliſſimo de omnium ſalute cogitantem caſus horribilis affligit; cum alibi vaſtitatem, alibi defectionem extitiſſe nuntiatur; pereat imperium neceſſe eſt, niſi ſtatim præſenti conſilio ſubueneris; alibi coniuratio, alibi perfidia excitatur; actum eſt de ſumma rerum, niſi periculis imminentibus occurreris; nationes bellicoſas ſumpſiſſe arma, & bellum gerere affertur; non mediocris timor eſt, ne ad nihilum recidant omnia, ſi paululum ceſſaueris; pungit animum, ſi proficiſceris in rem præſentem, non minus torquet, ſi remanſeris; ſi conſilio committis omnia, improbant, qui ſubitò remedium expectant; ſi per duces rem gubernas, vellicant, qui rerum exitum attendunt; ſi vim vi, vt ſæpè fit, fortiſſimè propulſas, mordent, qui ſeueritati aduerſantur; Quòd ſi id eſt multis idem onus ſuſtinentibus laborioſum; multò vni pro cunctis vigilanti laborioſius; ſi arduum per exiguum imperium tractanti, quantò multorum regnorum curam explicanti magis arduum? vt non vnius viri virtus, ſed vis planè diuina in hoc ſapientiſſimo Rege viguiſſe ſit neceſſe; quæ tot res tam varias, tam amplas, tam arduas ſine errore, ſine cuiuſquam pænè querela per tot annos rexerit, & fœliciter cum omnium approbatione ad exitum perduxerit. Defuit tantum ad ſummam fœlicitatem in ſummo imperio, quòd eos hoſtes, quos ſingulari odio pro gloria Chriſtiani nominis proſequebatur, bello potius dimiſit laceſſitos, quàm oppreſſos, & debilitatos magis, quàm deletos; ſed potuit ſe eo nomine conſolari, quòd ea bellandi ratio fuit, vita ſuppeditante, inſtituta, qua vt ad Naupactum, vt ad Melitam, vt ad Britanniam ſuis auſpiciis factum eſt, & vim egregiè propulſare, & de teterrimis hoſtibus delendis planè poſſimus cogitare. Hoc nomine magnis claſſibus vſus eſt, vt piratas omnium hoſtes toto mari magnis ſumptibus fugaret; aluit prætereа multos exercitus, vt hæreticæ prauitatis initia opprimeret; &, ne malitia pietatem inquinaret, vt diras cogitationes ab Eccleſia detergeret. Id opus pacis, & quietis ſummis artificiis quæſitum poſteaquam vir mirus, atque acer, exacta ætate, incredibili vigilantia expleuit, & cum Rege Gallorum pacem agitari, quam ipſe pepererat, læto animo perſpexit, orbis terrarum lacrimis comitatus minimè grauatè diem ille ſuum obiuit, qui dies cunctos mortales certis temporibus expectat. Id vt perficeret incredibili quodam modo obduruit ad patientiam, non ſolum hoc tempore, ſed tota vita alias, cùm priuatim aliquid ageret; ſatis id patet omnium ore, ſatis ipſe omnibus indicio fuit; qui cùm in ſecundis, tum in rebus aduerſis, vultum eundem ſemper præſtitit. Nemo eum iratum, aut commotum animo, aut perturbatum vi-

dit vmquam; quin etiam cùm mortis minæ grauiſſimè imminerent, vt ſuſtinuit, ſupreme Deus, &c, quæ ſunt aliis horribiles, vt contemſit? Loculum ad ſe præterea, quo poſt mortem condendus erat, afferri iuſſit, vt videri, & verſari ſibi ante oculos poſſet; ſecumq; agi de ſua morte, de ſuo ſepulchro (cùm ipſe ad id eos, qui adeſſent, ſua ſponte inuitaret) animo tam quieto, tam tranquillo paſſus eſt, vt vereri videretur, ne qua res eum frangaret curſum, quem ipſe rebus cœleſtibus inhians ſemper tenuiſſet. Quàm ille pio animo (cùm morbus hoc extremo vitæ tempore vim doloris augeret) dum Nũtius Apoſtolicus vnà cum Toletano Archiepiſcopo adeſſet, filium ſuum monuit, vt munus ſui imperij patienter obiret, vt auctoritatem Summi Pontificis coleret, vt iuſtitiæ rectis ponderibus ius diceret, vt homines regendis populis lectiſſimos deligeret, &c, ne quis eſſet in ſuo imperio, qui à ſanctiſſimis Eccleſiæ inſtitutis diſſentiret, ſumma vigilantia prouideret? Prẹſentiſſimum Dei Opt. Max. numen ad extremum vſque ſpiritum expertus eſt: Etenim cùm Reſpub. orbis terræ in eius conſilio niteretur, non minus, dum mors inſtaret, mentis viribus ille viguit, quàm cùm integra valetudine vteretur; nec minus conſuluit ſapienter, quàm cùm ſuſpicio inualetudinis abeſſet; nunc enim adhortando, nunc monendo, ita filium ad ſanctitatẽ, ad ſapientiam erudiit, ita fortibus vocibus religionem commendauit, vt Noſtri Saluatoris maieſtate nihil ei eſſe antiquius teſtaretur. Peracto igitur extremo vitæ actu, cùm iam ſentiret acerrimos mortis dolores aduentare, ſuarum ille cogitationum ſummam fecit; & Noſtri Saluatoris numini ſui animi vires commendauit. Quàm ille ſępe, quàm valde non de aliorum ſalute minus, quàm de ſua ſollicitus ideo ſibi diſceſſum è vita duriorem contingere teſtatus eſt, quòd minus, quàm vellet, quibus conſultum volebat, conſuluiſſet, minuſq; etiam pro animi ſui voluntate Chriſtianam Rempub. florentem reliquiſſet? Interpellabant animi conſtantiam ſuorum lacrimæ, ſed in ſuis cogitationibus defixus ſuum propoſitum vergebat; mouebantur aſpectu rerum humanarum; ſed ipſe erecto animo diuinas cogitabat; quantum illi laboris ab hoſtibus ſæuiſſimis inſtaret, hic verò, vt communis omnium hoſtis inſidias eluderet, non deſiſtebat meditari. Quæ deinde ſui ipſius cura, qui ardor, quod ſtudium in illo atroci, atque horribili mortis, & vitæ prælio? quanta cupiditas ſalutis, quanta huius ſeculi neglectio? Hoc extremo tempore minimè ille ſe deſeruit, ſed vt ſummi duces acerrimis in dimicationibus facere ſolent, qui vt honeſtè decumbant, morti etiam fortiter ſe offerunt; ſic ille Noſtri Saluatoris dux fortiſſimus vt ſanctè, vt piè

extremum vitæ diem terminaret, quicquid laboris, cruciatus, doloris proponebatur, per ſe ſubire magno animo, & perpeti non dubitauit. Quàm ille ſæpè decus Reipub. quàm crebris vocibus Eccleſiæ dignitatem ſanctiſſimè vſurpauit? quàm demiſſe, quàm humiliter filij Dei matrem inuocans Noſtri Saluatoris numini ſupplicauit? quoties languentes artus ad officium pietatis, quoties acerrimis doloribus vrgentibus ad Dei laudes mentem reuocauit? Sed mors cùm aduentaret, & morientibus vocibus corpus mori iam inciperet, vt cunctis Eccleſiæ Sacramentis animum ſuum præmuniret, grauiter, & ſumma voluntate poſtulauit. Id verò poſtea quam adeptus eſt, premente cruciatu, non inuitus ille, aut timidè iter eſt ingreſſus, quod mortales omnes horrent; victiſq; vitiis, & ſceleribus, abſumpto vitæ curſu, pugnaq; fortiter contentione perpetua pugnata, vt noſtra eſt ſpes, ad illud præmium profectus eſt, quod Deus piè, conſtanter, & ſanctè dimicantibus liberalitate admirabili promiſit. Sed, quod cunctis iam gentibus fœlix, & fauſtum eſt, alter nobis Philippus incredibili omnium approbatione redditus eſt. Etenim eodem nomine, quo vocatus eſt pater, filium appellari, non ſine cauſa, nobiliſſimi viri, vt opinor, factum eſt. Vim eandem virtutis cum ipſo nomine Philippus filius poſthac pollicetur, quam Philippus pater mirabiliter præſtitit. Fortunate adoleſcens, qui Dei Opt. Max. numine adiutus in poſſeſſionem imperij omnium ampliſſimi pedem poſuiſti, quæ nunc tuæ ſint partes, & monitis patris, & tui ingenij magnitudine didiciſti; quid cupiat bonorum conſenſus, quid orbis terrarum à te flagitet, tam ærumnoſis temporibus, intueris. Nemo dubitat, quin paternis veſtigiis inſiſtens, & præceptis ſanctiſſimis obtemperans eam rationem præcipuè adhibeas, quæ tuo imperio ſalutaris omnium ſalutem gloriosè comprehendat. Minimè tua laus Hiſpaniæ terminis, ſed (cùm virtutem tuam, quæ regendis tot regnis explicanda eſt, præcipuè conſidero) omnium gentium regionibus continetur. Vnuſquiſque benè ſecum actum iri arbitratur, ſi tibi, vt optamus, ſecundæ res contigerint; ſtrepituq; armorum, quibus orbis terrarũ quotidie concutitur, vt in tuo parente factum eſt, ſalutem ſuam tua ſalute metietur. Auſpiciis ſalutaribus viam ingredere, quam tibi auus Carolus, & Philippus pater ad verum decus tritam reliquerunt; vt, dum ingenti gloria te cumulas, ampliſſimis rebus obeundis, ad ſalutem orbis terrarum toto pectore incumbas.

DIXI.

FLORENTIAE,

Apud Michaelemangelum Sermartellium.B.F.

CIↃ IↃ XCVIIII.

787451

Digitized by Google

Digitized by Google